TILFÆLDET WAGNER
Torino-brevet fra maj 1888

"Hvad er der i vejen for, at
latteren taler sandhed"
Horats "Satirer" I, 1:24

1

I går hørte jeg – vil De tro det – for tyvende gang Bizets mesterværk. Med blid andagt holdt jeg ud, jeg løb ikke min vej. Det overrasker mig, at jeg således overvandt min utålmodighed. Hvor et værk af den kaliber dog fuldender en! Man bliver selv til et "mesterværk".

Hver gang jeg hørte "Carmen", havde jeg det rent faktisk, som om jeg var mere filosof, en bedre filosof end ellers, så langmodig, så lykkelig, så indisk, så stillesiddende var jeg blevet … at sidde ned i fem timer: første etape af saligheden! Må jeg nævne, at Bizets orkesterklang stort set er den eneste, jeg stadig kan holde ud? Den anden orkesterklang, som nu er i vælten, den wagnerske, er både brutal, kunstig og "uskyldig", således at den taler til den moderne sjæls tre sanser på en gang – hvor er mig denne wagnerske orkesterlyd dog imod! Jeg kalder den for scirocco. En sur sved bryder ud af mig. Det er slut med mit gode vejr.

Musikken synes mig at være fuldkommen. Den træder let, smidigt og høfligt frem. Den er elskværdig, den sveder ikke. "Det gode er let, alt det guddommelige går på spinkle fødder", første sætning i min æstetik. Denne musik er ond, raffineret, fatalistisk, men samtidig populær – den er tilbehør til en bestemt race, ikke et individ. Den er rig. Den er præcis. Den bygger, organiserer, gør sig færdig, dermed står den i modsætning til musikkens polyp, den "uendelige melodi".

Har man nogensinde hørt så smerteligt tragiske udtryk på scenen? Og hvorledes bliver de opnået? Uden grimasser! Uden falskmøntneri! Uden den løgnagtigt storladne stil! Og endelig: Musikken tager tilhøreren for at være intelligent,

Plakat for Georges Bizets "Carmens" premiere i marts 1875, af den franske maler og litograf Prudent-Louis Leray (1820-1879). Operaens handling, der udspiller sig i Sevilla og omegn omkring 1830, bygger på en novelle med samme navn fra 1845 af den franske forfatter Prosper Mérimée (1803-1870) og har libretto af de franske forfattere Henri Meilhac (1831-1897) og Ludovic Halévy (1837-1908). En ung korporal møder i Sevilla en ung, smuk og temperamentsfuld sigøjnerinde, der arbejder på en tobaksfabrik. Han forelsker sig i hende. Under et slagsmål sårer hun en anden kvinde, og mens arrestpapirer bliver skrevet, skal en korporal sørge for, at hun ikke undslipper. Hun udfolder sin charme overfor ham, han bliver blød i knæene og lader hende flygte. Det koster ham et fængselsophold og en degradering. Han flygter fra fængslet og opsøger Carmen, der – viser det sig – er gift. I jalousi dræber han Carmens mand. Han vil flygte med hende, men hun afslår; han tror, det skyldes, at hun har en anden, og i jalousi dræber han hende. "Sirocco", der nævnes, betyder en hed og udmattende sydøsten vind (som især forekommer i Italien).

for at være musiker, dermed er den det modsatte af Wagner, der var mange ting, men i hvert fald verdens mest uhøflige geni (Wagner tager os, som om han siger tingene så tit, at man fortvivler, at man til sidst tror på dem).

Og lad mig gentage: Jeg bliver et bedre menneske af, at denne Bizet taler til mig. Og en bedre musiker, en bedre lytter. Kan man i det hele taget lytte bedre? Jeg borer stadig mine ører helt ned under denne musik, jeg hører dens årsag. Det forekommer mig, at jeg oplever, hvorledes den bliver til, jeg ryster over for de farer, som ledsager en eller anden bedrift, indtil jeg bliver henrykt over lykketræf, som Bizet er

uskyldig i. Og hvor underligt! Faktisk tænker jeg ikke over det, eller også ved jeg blot ikke, i hvor høj grad jeg tænker over det.

For det er nogle helt andre tanker, der går gennem hovedet på mig imens … har man opdaget, at musikken sætter ånden fri? Giver tankerne vinger? At man bliver stadigt mere filosof i takt med, at man bliver stadigt mere musiker? Lyn farer hen over abstraktionens grå himmel, lysskæret er kraftigt nok til at se tingenes filigran; de store problemer bliver til at tage og føle på, man ser verden som fra et bjerg. Jeg har netop defineret filosofiens patos. Og pludselig falder der svar ned i skødet på mig, et lille haglvejr af is og visdom, af løsninger … hvor er jeg? Bizet gør mig frugtbar. Alt det gode gør mig frugtbar. Jeg har intet andet at være taknemlig for, jeg har intet andet bevis på, hvad der er godt.

2

Dette værk forløser også – Wagner er ikke den eneste ”frelser”. I selskab med Bizet tager man afsked med det fugtige nord, med vanddampen i Wagners ideal. Alene handlingen befrier en for det. Den har stadig Prosper Mérimées logiske lidenskab, den korteste linje, den strenge nødvendighed, frem for alt har den det, der kendetegner de varme regioner, den tørre luft, den klare luft. Her er klimaet i enhver henseende forandret. Her taler en anden sanselighed, en anden sensibilitet, en anden munterhed.

Denne musik er munter, men det er ikke en fransk eller tysk munterhed. Munterheden er afrikansk, den har noget skæbnesvangert over sig, lykken er kortvarig, pludselig, uden pardon. Jeg beundrer Bizet for, at han vovede sig ud i denne sensibilitet, som indtil da ikke havde haft noget sprog i Europas dannede musik, denne sydlige, brune, solbrændte sensibilitet … åh, hvor dens gule eftermiddage gør os godt!

Vi kigger ud, har vi nogensinde set havet mere stille? Og hvor taler den mauriske dans dog beroligende til os! I sit udfordrende tungsind oplever vores umættelighed for en